СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXI. — Число 232. — Джерзи Сити, Н. Дж., пятниця, 5. жовтня, 1923.

VOL. XXXI. — No. 232. — Jersey City, N. J., Friday, October 5, 1923. — THREE CENTS

ОКЛАГОМСЬКИЙ ГУБЕРНАТОР НЕ ДОПУСКАЄ ДО ОБЧИСЛЕННЯ ГОЛОСІВ

ОКЛАГОМА СИТІ, 3. жовтня. — Стоячи на становище, що вчерашне голосованне по цілім стейті Оклагомі було безправним через існуючий в ньому воєнний стан, губернатор Волтон приказав своїм урядникам не допустити до перечислення голосів. Він вже й постарався від суду о приказ, забороняючий таке обчисленнє.

Рівночасно його противники зробили проти нього новий рух, коли вони стали збирати петицію до суду, щоби він розслідив кружляючі закиди проти губернатора, що він мав спроневірити публичні фонди.

АМЕРИКАНСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ ПРАЦІ ПРОТИ ПРИЗНАННЯ РОСІЇ

ПОРТЛЕНД, Орегон, 3. жовтня. — Макс Силенський з Клівленду, Огайо, вніс на конвенції Американської Федерації Праці резолюцію за признанием большевицького уряду в Москві американським урядом.

Коли конвенція відослала внесок без дискусії до резолюційного комітету, внескодавець зараз вніс внесок, щоби його переслати до комітету для заграничних відносин. Внесок приняла конвенція гуканнями та кинула внесення до коша.

СТРАЙК РОБІТНИКІВ, ВИРОБЛЯЮЧИХ КОРОБКИ

НЮ ЙОРК, 3. жовтня. — В околиці Ню Йорку вийшло на страйк коло 4.000 робітників, занятих виробом паперових коробок. Страйк заряджено в яких 500 фабриках таких коробок.

Страйк іде за підвисшенне заплати та зменчення робочого тижня.

ЩЕ ДРУКАРСЬКИЙ СТРАЙК

НЮ ЙОРК, 3. жовтня. — Здається нині розіграласа послідна дія недавного страйку нюйорських друкарів, коли місцева юнія, що вела сей страйк, не признаний центральною юнією, остаточно признала своє розвязанне, віддаючи центральній юнії книжки, льокаль та гроші.

КУЛИДЖ СКЛИКУЄ КОНФЕРЕНЦІЮ ГУБЕРНАТОРІВ

ВАШІНГТОН, 3. жовтня. — Президент Кулидж розіслав до всіх стейтових губернаторів запрошення на конференцію на день 20. жовтня, щоби нарадитися над співділанием межи федеральною та стейтовими владами в виконуванню прогибіційного закона, над іміграцією, боротьбою проти наркотиків і другими справами.

ФІЛАДЕЛФІЙСЬКІ САЛУНІСТИ НЕ СЛУХАЮТЬ ПИНШЮ

ФІЛАДЕЛФІЯ, 3. жовтня. — Мимо осторги, виданої стейтовим губернатором Пиншом, філаделфійські салюністи, яких тут має бути 1,300, ведуть свою торговлю далі.

КОНГРЕСМЕН ВАРИТЬ БЕЗПРАВНО ГОРІВКУ

БОЛТИМОР, Меріленд, 3. жовтня. — Федеральний прокуратор подав до відома, що він буде домагатися від великої лави присяжних суддів обжаловання конгресмена Гила за нарушенне прогибіційного закона, якого він мав допуститися роблячи дома ріжні експерименти (досвіди) з виробами всяких алькоголічних напитків з винного соку.

БУНТ ВЯЗНИКІВ В КЕНТАКСЬКІЙ ВЯЗНИЦІ

ЕДІВИЛ, Кентакі, 3. жовтня. — В стейтовій вязниці в Едівилі збунтувалися вязники. Під проводом трох вязників, засуджених на довговічну вязницю за вбийство, напали вони на сторожів вязниці та пробували пробитися через них на волю. Коли їм се не вдалося, вони забарикадувалися в кухні вязниці, де й досі вони держатьея.

Проти них стоять довкола вязниці вязничні сторожі, якнм помагають зоружені фармері з околиці. Вони не йдуть приступом на збунтованих вязників, бо ждуть на відділ луисвильської поліції з бомбами, наповненими струйним ґазом, та на відділ стейтової ґвардії, зоруженої машиновими крісами.

Межи облагаючими є вже один сторож вбитий та три тяжко ранені.

ВИБОРЧА ПОБІДА ПРИХИЛЬНИКІВ САМОСТІЙНОСТИ ФИЛИПІНІВ

МАНІЛЯ, Филипинські Острови, 3. жовтня. — При доповняючих виборах до филипинського сенату, що відбулися вчора, кандидат партії повної самостійности островів від Злучених Держав побив поважною більшостю голосів кандидата, попираного генералом Вудом, губернатором Злучених Держав.

Партія повної самостійности видала з приводу сеї побіди заклик до населения приступати до неї та попирати її так довго, поки острови не здобудуть повної самостійности.

СТРІЛЯНИНА В МЕКСИКАНСЬКІМ КОНҐРЕСІ

МЕКСИКО, 3. жовтня. — На тлі кампанії перед виборами мексиканського президента прийшло нині в палаті послів мексиканського конґресу до кровавої стрілянини. Конґресмен Мена Кордоба, ображений конґресменом Руедою де Леон, виняв револьвер та вистрілом до свого противника скалічив його тяжко в ногу.

Засіданне треба було перервати, поки конґресмени успокоїлися, бо стрілянина викликала зараз в другім місци салі кулачну бійку межи другими послами.

Сі сцени вказують на розгорячковання Мексиканців зближаючимися виборами президента. Дехто навіть побоюється, що вибори можуть довести до кровопролиття.

РАДІОВЕ ПОЛУЧЕННЄ МЕЖ ЗЛУЧЕНИМИ ДЕРЖАВАМИ ТА ПОЛЬЩЕЮ

НЮ ЙОРК, 3. жовтня. — Межи Злученими Державами та Польщею заведено безпосереднє полученне через бездротний телефон. На Рокі Пойнт, на Лонг Айленд, уставила "Радіо Корпорейшен оф Америка" могучу стацію, яка може висилати електричні филі аж до Польщі. Се підприємство поставило собі за ціль обняти цілий світ сіттю бездротно-телефонічних получень. Ціль підприємства торговельна.

СКОРО НАВЧИЛИ.

Судовий урядни в міськім суді в Джамайці, кого Ню Йорку, підійшов оногді до одного чоловіка, сидячого в суді та візвав його, щоби виняв циґаро з уст.

"А як мені не хочеться?" — відповів сей. "Я чоху бачитися зі суддею. І як мені вільно курити в суді в Філядельфії, то мені вільно курити в суді тут".

Урядник предложив справу судді. Суддя рішив:

"Заплатите 5 долярів кари, щоби знали на будуче, що курити в моїм суді не вільно, щоби ви не робили в філядельфійськім."

"А як мені не хочеться заплатити?" — каже засудженний, держучи далі циґаро в устах.

"То й се добре. Пять днів", — каже суддя. І засудженого відвели.

УКРАЇНСЬКИЙ ЗЇЗД НА ПОЛІССЮ.

Місцеві діячі на Поліссю підняли справу Всеполіського Українського Краєвого Зїзду, який поставив би та вирішив у всій широті місцеві орґанізаційні потреби. Тепер справу Поліського Зїзду вирішено вже остаточно. Мають бути скликані для вигоди селян два зїзди: один на Покрову 14. жовтня в Сарнах для повітів: Пінського, Сарненського Столпівського та Лунинецького; другий через тиждень після того в Берестю для повітів: Берестейського, Камінь-Коширського, Кобринського, Пружанського, Косовського Дрогичинського, Івановського.

Д-Р КРАМАРЖ ПРО РОСІЮ.

В праській чеській газеті "Народні Лісти" (чч. 241, 243, 245) д-р К. Крамарж умістив ряд статтий про Росію під заголовком "Правда про Росію". На підставі офіціяльних жерел д-р К. Крамарж доводить, що "неп" селянського господарства невідповив, що розпочатий комуністами вивіз хліба означає виривання останнього кавалка хліба з роста голодного, що комуністична Росія стоїть на передодні нового голоду. Замісць 22,725,00 коний в Росії по самим щедрим розрахункам залишилось не більше 13 міл. Зменьшенне рогатої худоби визначається таксамо не меьш, як в %, свиний 85% овець 60% і т. д.

Для характеристики промисловости в сучаснії Росії Крамарж користується даними книжками про "неп" Ю. Костовського, яка недавно вийшла. Він вказує на зачиненне фабрик, яке привело до того, що правилом являється фабрика, яка не працює, і виїмкою така, що працює. Тільки з 15. лютого по з березня, 1923, було звільнено 54.000 робітників, які нібито в сучасній Росії являються панами.

З особливою увагою, спиняється др. Крамарж на крізі палива; правильно підкреслюючи, що досі 80% палива комуністи одержували з лісів. Тепер же, знищивши ліси, що знаходились поблизу залізниць, вони позбавили себе підстав промислового життя.

Загальним висновком статтий Крамаржа являється необхідність упадку комуністичного режіму для господарського відновлення Росії.

ВИБОРИ ДО ЧЕСЬКОГО ПАРЛЯМЕНТУ Й СЕНАТУ НА ПІДКАРПАТСЬКІЙ РУСИ

Вибори до чеського парляменту відбудуться на Підкарпатській Україні дня 21 жовтия, а до сенати 2 тижні пізнійше. Через те, що уряди не можуть відіграти такої ролі, як при виборах до громадських рад, сподіються, що побідно вийдуть в сих виборах народовці.

ВШЕХПОЛЬСЬКИЙ ГІСТЬ В УКРАЇНСЬКІЙ СЕМІНАРІЇ.

Вчора перед полуднем в будинку української духовної семинарії у Львові, зявився в товаристві куратора Собінського і цілої череди всякого рода поліційників польський міністер освіти і віроісповідань д-р Станіслав Ґломбінський. "Гість" оглянув зруйновану семинарію і звернувся до ректора о. д-р Галущинського із запитом: Хто мешкає в крилі семинарії, від ул. Сикстутської? О. ректор не міг йому дати ніякої позитивної відповіди, бо "льокатори" крила від ул. Сикстуської "не зголошуються у о. ректора", тільки самочинно і самовільно господарять в тім крилі. Годиться зазначити, що польське військо, яке насильно заняло духовну семинарію, до нинішнього дня не опорожнило будинку, хоч в тому напрямі були вже інтервенції навіть з боку Римської Курії.

ПОЛІЦІЯ ЗАВОДИТЬ РОСІЙСЬКІ "ПОРЯДКИ".

Польське міністерство внутрішних справ внесло на раду міністрів проект закона про особисті документи, який має бути небаром предложений соймови. Обовязок безустанного ношення особистого пашпорту при собі починається від 17. р. життя.

ВЕЛИКИЙ ВЛОМ У ЛЬВОВІ.

Дня 12. м. м. вломилось кількох львівських "фаховців" до нафтової контори Калісмана і Каліцінського при ул. Рутовського і підваживши засуву забрали з каси 400 міліонів марок. Випивши кілька чарок лікеру, який був у склепі, пійшли собі до дому, а поліция почала за ними шукати.

КРІЗА ЧАСОПИСИЙ.

Кріза часописий доходить аж до Китаю. Один з найстарших дневників на світі "Чінг По", що виходив у Пекіні тисячу літ, перестав істнувати по причині дорожнечі друку та паперу.

НІМЕЦЬКИЙ КАБІНЕТ ШТРЕЗЕМАНА УСТУПИВ.—ЗАПОВІДАЮТЬ ВАЖНІ ЗМІНИ В ПРАВЛІННЮ НІМЕЧЧИНИ

БЕРЛІН, 3. жовтня. — Кабінет Штреземана уступив нині і президент Еберт поручив йому утворити новий кабінет.

Кабінет уступив по тім, як уступили соціялістичні члени кабінету.

В кругах німецького парляменту кажуть, що новий німецький кабінет без соціялістів не буде мати сильної опори в парляменті і не зможе перевести жадних більших реформ.

З уваги на те говорять в тутешніх політичних кругах про розпущенне парляменту і про назначенне цивільного диктатора в Німеччині, який правив би при помочи воєнного закона.

Німецькі соціялісти хотіли, щоби правительство виступило рішучо проти баварського диктатора фон Кара, але правительство Штреземана і диктатор Ґесслер не важились на надто рішучий виступ. Таксамо, кажуть, і нове німецьке федеральне правительство не важиться на рішучий виступ проти баварського самостійницького руху, що баварські монархісти можуть використати для свого політичного перевороту.

КАЖУТЬ, ЩО В НІМЕЧЧИНІ МОЖЕ ВИБУХНУТИ ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА

ЛОНДОН, 3. жовтня. — В тутешніх політичних кругах говорять, що уступленне правительства Штреземана в таку критичну хвилю може спричинити громадянську війну в Німеччині.

БАВАРІЯ ПРИГОТОВЛЯЄТЬ СЯ ДО ВІДІРВАННЯ ВІД НІМЕЧЧИНИ

МІНХЕН, столиця Баварії, 3. жовтня. — Баварія отверто виступила проти німецького федерального правительства.

Диктатор фон Кар, котрий має широку владу, відколи перенял також чинности премієра фон Кнілінга, видав нині декрет, в якому заборонив баварському населенню платити податки Німеччині.

Баварські монархісти і націоналісти приготовляються до політичного перевороту на випадок громадянської війни в Німеччині. Баварці кажуть, що їм нема рації брати участь в німецькій громадянській війні. Баварія, кажуть вони, має доволі поживи для своїх горожан, а уголь спроаджує з Чехо-Словаччини і може спокійно обійтись без берлінського правительства. Длятого вони з усіх сил прують до проголошення самостійности Баварії й евентуального проголошення її королівством.

ЕМІҐРАЦІЯ З НІМЕЧЧИНИ

БРЕМЕН, Німеччина, 3. жовтня. — Німецька еміґрація за перших 6 місяців сього року виносила 40,872 осіб.

З тих еміґрантів 23,190 було мущин.

З Гамбурґа виїхало 23,218 осіб, а з Берліна і з голяндських пристаний 17,250 осіб.

МАЙНЕРИ В РУРЩИНІ ВЕРНУЛИСЬ ДО ПРАЦІ

ЕССЕН, Німеччина, — 3. жовтня. — Німецькі майнери в копальнях угля в Рурщині вернулися в понеділок до праці.

Зелізничі робітники ще не вернулись до роботи. Французька окупаційна влада веде з ними тепер переговори у справі віднови праці.

ЯК ҐАЗДУЮТЬ БОЛЬШЕВИЦЬКІ КОМІСАРИ

РИГА, столиця Латвії, 3. жовтня. — З Москви повідомляють, що большевицька влада увязнила голову дирекції Советського Промислового Банку, Красночекова, за се, що вживав державних гроший на приватні цілі.

„Совнарком" заявив, що він за се буде строго покараний.

ПОЛЬЩА МУСИТЬ ВИВЕЗТИ ЗОЛОТО І ДОЛЯРИ ДО АНҐЛІЇ Й АМЕРИКИ

ВАРШАВА, 3. жовтня. — Польський міністер фінансів Кухарський заключив в імени польського уряду умову з Банком Анґлії, на основі якої фінансовим дорадником польського правительства буде Анґлієць Гилтон Янґ з Лондону.

Він має приїхати до Варшави разом з Г. А. Траттером і Е. Бенсоном з британського міністерства скарбу. Вони разом мають виробити плян польського дежавного банку, який має видавати нові польські паперові гроші.

Банк Анґлії зробив уже умову з Польщею, на основі якої Польща має зложити золото й американські доляри, які має у себе, в Банку Анґлії і в банку Дж. П. Морґена і Ко. в Ню Йорку, яко запоруку на нові польські банкноти.

Капітал нового польського банку буде виносити 40 міліонів долярів, які зложить польське правительство в золоті і долярах, які вспіло досі назбирати, а також публика, яка закупить остаючу решту шерів. Польський уряд сподівається, що американські Поляки закуплять часть шерів.

Польський сойм збереться 9. с. м. Одною з найважнійших справ на черзі буде полагода фінансових справ Польщі. Польський уряд має плян, як вирівнати йому буджет, і як перестати дальше безупинне друкованнє паперових марок.

Польський міністер фінансів Кухарський ще переговорює з лондонськими банками питанне про позичку для Польщі в сумі 50 міліонів долярів, аби вона могла перестати задовжуватись безконечним друкованнем паперових марок.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Ситі і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тнл. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ОСТОРОЖНІСТЬ ТА ЗАБЕЗПЕКА.

В місті Бофалі, Ню Йорк, відбувалася сими днями конвенція організації Національної Ради Безпеченьства, що поставила собі за ціль запобігати нещасним случаям. На ній предложено було статистику (розрахунки) з нещасних случаїв в Злучених Державах, з якої виходить, що в 1922. році погибло в Злучених Державах від нещасних случаїв коло 75,300 людий.

Се немовби так, гейби в сьому році не було в Злучених Державах дня, в якому не погиблоб від нещасних случаїв 206 мешканців.

Заслугує на увагу й те, що помимо всяких суспільних старань зменчити число нещасних випадків число смертий від них не зменчається; за послідних 12 літ воно немовби все стояло на місци, бо кождого року гинуло тут до 70,000 людий, а послідного року се число навіть збільшилося.

Правда, Національна Рада Безпеченьства старається придумувати все нові й нові способи запобігання нещасним случаям, але можна сумніватися, чи вдасться їх число зменчити. Добре відай буде, коли їх число лишиться таке, як воно є тепер, себто як воно не буде рости.

Ряд бесідників на конвенції підносив заслуги ґазет в сій акції. Говорив голова організації, що ніхто не може зробити людий так осторожними як ґазети вічним писаннем про нещасні случаї, безупинним звертаннем уваги на тяжкі втрати для суспільности, які виходять з кождого нещасного випадку, в якому пропало людське житте.

Слова голови Ради Безпеченства чиста правда, та не вся. Правда, що ґазети мають обовязок показувати на шкоди суспільні, випливаючі з кождого втраченого людського життя, але вони мають теж обовязок вказувати на те, що серед умов модерного руху велика частина сих випадків являється конечною необхідностю, та показати на наслідки, які кожде нещасте потягає за собою для родини того, що впав жертвою нещасного випадку. Ґазети обовязані не лишень пригадувати читачам своїм на те, щоби вони були обережними, але й пригадувати їм на те, що є нещастя неминучі та що обовязком кождої людини є забезпечити свою рідню на случай такого нещастя через приступленне до певної, матеріяльно забезпеченої запомогової організації.

ДАЛЬШІ ПОЛЬСЬКІ ЗАМАХИ НА УКРАЇНСЬКІ ШКОЛИ В ГАЛИЧИНІ.

В українських учительських семинарах у Львові і в Перемишли кураторія впровадила на днях утраквізм, перемінюючи викладову мову деяких предметів з української на польську. Одночасно кураторія приділила до українського семинара у Львові учителя Поляка Амброса і доручила йому науку ґеоґрафії та історії в польській мові. Очевидно, в польських семинарах утраквізму не впроваджено.

У нас вже була замітка, що нагляд над українськими середніми школами доручено інспекторам Полякам, усуваючи інспекторів Українців. Досі не відомо, що зроблено з інспектором Матієвом, який тепер є на відпустці. Більше, як певне, що і його усунено.

Решту українських середніх шкіл поприділювано отсим інспекторам Полякам: українську ґімназію в Тернополі — інсп. Еліяшеви, українську ґімназію в Бережанах — інсп. Пайонкови. Тому останньому приділено ще приватні українські ґімназії: в Городенці і Чорткові. Золочівську приватну українську ґімназію приділено інсп. Еліяшеви. Інсп. Вонсовичеви приділено приватну ґімназію в Дрогобичі і приватну жіночу ґімназію в Коломиї, а інсп. Янерови приватні жіночі ґімназії вПеремишлі і в Станиславові.

ОПОВІСТКА.

Жертви на будову Українського Студентського дому у Відні збірає в Америці: Тов. Української Молоді в Ню Йорку і в Блумфилді; в Австрії: Українське Т-во Прихильників Освіти у Відні, якого адреса: Wien, VIII. Albertg. 34/26 Verein der Kulturfreunde.

Обовязком кождого свідомого Українця есть, хочби найменьшою жертвою причинитись до переведення цього так важного діла!

ЗАКАРПАТСЬКА УКРАЇНА.

Найліпше інформований німецький щоденник на Словаччині „Братісляваер Цайтун. ам Абенд" (Братіславська вечірня ґазета) видав збірник статтей про найменше досі для заграниці знаний край: Закарпатську Україну*). Заки Чехословаччина взяла Закарпатську Україну, був той край під володінням Австро-Угорщини найбільше консервативний і зацофаний під кожнім оглядом. Завдяки Чехословаччині зникли з цієї країни карикатурні й примітивні останки попереднього століття. І тут заглянуло сонце.

У найтяжші часи переняв управу краю Петро Еренфельд, віцеґубернатор. Він тепер вельми популярний в усіх верствах населення. Еренфельд у збірнику помістив статтю про „реформу і поступ, про що подає свої погляди і програми адміністрації, про шкільництво, хліборобство, торговлю, комунікацію, промисл, право.

Ужгород четверте головне місто в Чехословацькій републиці, що достойно прилучується до Праги, Берна й Братіслави. Ужгород осередок управи, судівництва, торговлі й фінансів Закрапатської України. По своїм характері, то чисто славянське місто. Панорама на Ужгород очаровує погляд кождого. Воздух здоровий. Слід тут згадати урядницьку кольонію, в якій жиє 56 урядничих родин і 110 нежонатих урядників. Робиться заходи для електрифікацію ужгородських підприємств, при використанню водної сили ріки Унг. Можна її використати до 1000HP.

Під здоровним оглядом перейняла Чехословаччина землю вельми занедбану. Заразні недуги й пошести були дуже поширені. Чехословацька република виявила богато старань за публичний здоровий стан Закарпатської України. Будувала шпиталі, бараки для заразно-ндужих, дезинфокуційні заведення, основувала лябораторії. Статистика виказує, що смертність населення значно зменшилася. Міністерство публичного здоровля підпомагає богато установ Червоного Хреста. Міністерство суспільної опіки в порозумінню з міністерством шкільництва уладили амбуляторійні школи для доглядання помочі фільмів.

В альманасі є й обширний звіт про **шкільництво** Закарпатської України. Український нарід під мадярською владою був похожий на сліпця, що на омацики шукає шляху. На полі шкільництва може праська влада похвалитися значними працями й вислідами. Педагоґічна й адміністраційна праця стоїть під управою „Шкільної секції при цивільній управі Закарпатської України в Ужгороді".

Реальні ґімназії є в Ужгороді, Мукачеві й Берегові з українською викладовою мовою. В Густі є реформована реальна ґімназія з чотирма клясами. Приготовляюча є в Мукачеві й Ужгороді. Торговельні академії є в Ужгороді й Мукачеві; в тих містах є і торговельні та ремісничі школи. Виділові школи є в усіх більших містах (10).

З Закарпатській Україні є загалом **705 народніх шкіл** (з цього є **542 українські**, 123 мадярські, 18 чехословацьких, 13 німецьких, 7 румунських і 2 жидівські). З цих шкіл є 280 державних, 24 скарбові, 391 церковних, 5 самостійних, 2 громадські, 1 фабрична і 2 удержувані товабиствами.

Пбиблизне пересічне число дітей, що ходили до школи, виносило ц. р. 60 на сто. На репарації (направи- шкіл Закрапатської України видала влада 3,500.000 чеських корон. Із фахових часописів виходить „Учитель" і „урядовий Вістник". В краю отвирається курси для анальфабетів і для науки ріжних мов.

Про **наукову працю** Закарпатської України пише д-р Гартль. Культурне життя має услівя для свобідного розвитку національної і політичної свободи.

Наукова праця не має ніяких традицій. Все є в початковій стадії. Вся культурна й наукова праця зосереджується в „Просвіті" основаної на взірець львівського тов. „Просвіта". За протяг 3-літнього істнування видала Закарпатська „Просвіта" около 50 публікацій, найбільше літературного і популярно-фахового змісту. Найважнійщою науковою працею є „Науковий збірник тов. „Просвіта" в Ужгороді за 1922 рік". Цей збірник містить шість визначних наукових праць літературного і культурно-історичного змісту.

Про **промисл** Закарпатської України поміщена стаття Оттона Фальтіна. Коли говориться про промисл, муситься передвсім узяти під увагу **деревний промисл.** Поверхня лісів виносила 669.364 гектарів. З цього є державних лісів 336.617 гектарів. Найбільший торговельний ринок є Мадярщина, але також богато дерева експльоатується у південну Америку.

З **камінного промислу** годиться згадати фабрику сірників „Вулькан" в Чинадієві (основана 1898 р.) Від 1. липня 1920 р. перейшли **копальні соли** (жупи) на власність Чехословаччини. Вона переводить ґеольоґічні розсліди на цьому полі. В 1922 році витворено 122.669.6 тон соли при участи 1223 робітників. У початковій стадії розвитку є **цукровий і текстильний** промисл. „Ґранітна будівельна індустрія" в Ужгороді викнує всякі роди будівельного каміння, камінь для будови доріг залізничих шляхів і т. п. В Ужгороді є будівельне підприємство „Рогатий і Борош", одна фабрика й рафінерія спірту. Фабрика ця річно витворює 13.000 гектомітрів спірту. Значні є фабрики руму, лікерів, мила, перфумерії і т. п.

Збірник прикрашений ілюстраціями для кождої статті. Зміст: Ужгорода, Мукачева, Берегсаза, Ясіня є замітнійші. Їх знимки додано до збірника також фотоґрафію президента чехословацької републики, Масарика, а також мапа Закарпатської України. Треба признати, що збірник своїм обширним, вичерпуючим матеріялом про Закарпатську Україну цікавий для чужих а не менше й для своїх.

М. Л.

*) „Bratislavaer Zeitung am Abend" — „Podkarpatska Rus" Spezialnummer. Ціна чеських корон 5.

З БУКОВИНИ

Сумний стан українського шкільництва.

Українське шкільництво на Буковині стратило майже зовсім український характер. З середних шкіл осталася всего одна публична хлопяча ґімназія і одна приватна женська, а в учительськім семинарі зрумунізовані всі кляси.

До війни мали Українці три публичні ґімназії а то в Чернівцях, Кіцмани і Вижниці, паралельку в Сереті та приватну реальну ґімназію в Ващківцях. Всі ті ґімназії були залиті филями селянських дітей. Кіцманська ґімназія приміром уважалася своїм числом учеників (яка в р. 1914. виносила 650) одною з перших між українськими ґімназіями, перевисшала навіть числом такі старі українські ґімназії як в Перемишли, Коломиї та Тернополі.

Що-ж сказати тоді про ґімназію в Вижниці, в Чернівцях, паралельку в Сереті, приватну реальну ґімназію в Вашківцях, про український державний семинар та приватний семинар дівочий „Українська Школа"? Всі вони були для маси селянських дітей за тісними. Загальне число учеників в середних школах, виносило кругле число 2,000, а число професорів виносило 36.

Коли поглянемо на теперішний стан нашого шкільництва то очі мимоволі сльозою заллються.

Кіцманська і вижницька ґімназія зрумунізована, приватна реальна ґімназія в Вашківцях розвязана, а паралельна в Сереті знесена.

Черновецька ґімназія, хоч називається ще українською, де факто є румунською, бо всі предмети викладають там на румунській мові. Українську мову вчать всего дві години тижнево.

Директором цеї ґімназії був до недавна др. Панько Клим; його звільнено з цего становиска (давши йому великий ордер „Стява Романеї") а іменовано директором Румуна — Тофана, чоловіка без професорських іспитів, нетантовного, наскрізь простого а притім заїлого ворога всего, що українське. Його перша робота була знести українську надпись, а заступити її румунською, так що тепер наша ґімназія носить назву „Ліцеуль стат № IV." Щоби унеможливити великому напливу українських дітей до ґімназії, постарався цей загорілий Румун, що в будинку української ґімназії приміщено й німецьку ґімназію та тимсамим очевидно зменшено убікації потрібні до поміщення кляс для українських дітей.

Професорів Галичан, котрих уважають тутешні власти за „неблагонадьожних", перенесено до Реґату, Дабруджі та Бесарабії, а їх місця обсаджено Румунами, або такими Українцями, котрі за миску сочевиці продалиб й рідну маму. Правда, є між ними ще кількох щирих Українців, та вони тут безрадні, бо найменше слово протесту з їх сторони пахне проґнанням зі служби або навіть тюрмою. Наші ученики нарікають найбільше на своїх професорів, бо переважно вони перепалюють їх з румунського предмету. До найгірших з тих румунофілів належить професор Степан Коралевич, котрий змінив своє прізвище на Коралевічі, дальше професор Бекул й Міґуля. Не дивниця тому, що число наших учеників чимраз меньше.

Селяньских дітей в укр. ґімназії в Чернівцях досить мале число, бо супроти таких обставин — селянство наше перестало зовсім цікавитися освітою своїх дітей. Український селянин воліє дати дитину до ремесла, або вчити господарства, чим виховати з неї перекінчика.

Інакше ставиться супроти румунських шкіл наша інтеліґенція. Румуни на місце розвязаних ґімназій, позакладали свої — чисто румунські, із всякими інтернатами, де дають приміщеним там дітям повне удержання. Очевидно приймають дуже радо там й нерумунів. З цего користає наша інтеліґенція, посилаючи туди своїх дітей, бо мовляв їх діти не станут Румунами, бо вони дають їм дома українське патріотичне виховання.

Тому кіцманська ґімназія, яка була перед війною залита селянськими дітьми, сегодня заповнена тільки дітьми місцевих укр. інтеліґентів та Жидів. З цего видко, що наше селянство все-ж таки витревааліще й свідоміще, як наша інтеліґенція, що зовсім стала бездільною і є лиш відстрашаючим елементом для нашого селянства. Селянська дитина привитає сурдутовця по свойому а діти інтеліґентів витають хочби румунського жандарма ломаною румунщиною, бо так навчено їх дома.

Народні школи по селам — представляють ще сумніщий образ. Управителем кождої української народної школи є Румун. Учителі хоч є ще свої — кУраїнці, но мало з них є Українцями по души. Можна сміло сказати, що 50% українського учительства опинилося на посадах у Реґаті а не мале число перейшло на чужу сторону, зріклися свого народу, своєї нації, а прочі застрашені заложили руки й придивляються, як з дня на день загибають. Ця льояльність, ця боязнь — це засудження себе на смерть.

Буковинська інтеліґенція, а в першій мірі старше покоління, здається і відстрашило наше селянство від посилання своїх дітий до шкіл. Нащож думає селянин, посилати дітий до шкіл, колиж він хоч і вивчиться, не бачить з того жадної користи. Всі вони, як один, йдуть нести світло науки в закутки старої Румунії, а його дітий приходять учити румунські учителі, які не знають заговорити до його дитини. Хтож з українських інтеліґентів остався вірним селянству? Хто з інтеліґентів, хочби один, став на чолі тої несвідомої маси, того народу, що більше має витревалости, що більше вірить у свою будучність, ніж та застрашена інтеліґенція? Такого тепер не найдеш! — Нема, бо-ж він має жінку, діти, зависимий від держави, яка його годує. — Навіть й вільний лікар-адвокат, він боїться — чого? Того він сам не знає! — Певно тому, що страх опанував всю українську інтеліґенцію.

К.

МІТИНГИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ВУНСАКЕТ, Р. АЙ. Тов. Запорожська Січ, від. 206 повідомляє своїх членів, що квартальний мітинг відбудеться в неділю, 7. жовтня о годині 2 пополудни. До Товариства і до У. Н. Союза будеться приймати без вступного, тож користайте з нагоди, бо така нагода рідко коли трафляється. Неявившийся член чи урядник підлягає карі після статута. — М. Чагарин, пр.; М. Вецал, кас.; В. Бурак, секр.

З ОБЄДНАННЯ.

Як виглядає правдива народна робота!

Щоби показати наглядно як виглядає правдива народна праця, подаємо до відома всіх українських громад слідуючого листа:

Хвальний Заряде! Ліга Горожан українського Роду в Ню Йорку чуєсь щасливою, що час від часу в силі заслати якусь поміч рідньому краєви, як не фонд оборони то дар для Рідної Школи, або хоч поміч політичним вязням та сиротам.

Треба признати, що в Ню Йорку де майже кождого дня виходить ґрупка людий, творить а радше змальовує якусь нову партію під кличем „Комуна а кому-ні", робота з помочію рідному краєви переходить великі трудности.

Завдяки однак людий щирої волі з живою душею як рівнож наших панночок, Ліґа Горожан не марнує часу а оскілько змога використовує найменьші спосібности, щоби не тільки прийти з помочію рідньому краєви, але піднести на дусі нашу молодіж.

Не хочемо ставити Ню Йорку на видне місце, але хочемо піднести духа, щоби і иньші громаде де жиють наші Українці ступали в сліди Ню Йорку, тоді край наш віддихнувби скорше з неволі ляцьких рук та не гинулаб Рідна Школа.

Не маємо на думці кривдити якусь ґромаду, однак віримо, що всюди в кождій громаді находиться відповідне число панночок та наших женщин, які надаються до народної праці. Треба тільки одної живої душі до дерективи а праця піде своїм шляхом, — світ правди засвітить і помоляться на волі невольничі діти.

В залученню висилаєм чек на суму 225.11 дол. як дар Рідній Школі і віримо, що в коротці успіємо знова щось призбирати. Дана сума призбирана в часі літної проволоки і як на цю пору булаб достаточна, колиб в сій мірі призбирали і прочі громади.

Збірка на ту ціль переводилась по всіх усюдах: на товариських пікніках 36.39; на шкільнім пікніку 39.72, з продажі цвітів 47.23, Січовий Клюб 24.00, з виграврк на пікніку Ліґи Горожан 72.45. — Дарували на виграврки п-ни: С. Могила, Е. Крамар, М. Курпіта і гр. Лесюк. Додаткові жертви: В. Дроботій 2.00, М. Сільк 1.00, І. Гриник з писанки 70 цнт., збірка на вічу 14.62, разом 238.11 Видатки 13.00, висилаєм 225.11.

Складаєм при сім прилюдну подяку нашим Панночкам, що не жалували труду для рідної справи, як: Е. Крамар, М. Курпіті, С. Могилі, К. Лемко, К. Кретяк і М. Давидів. З громадян трудились рівнож А. Свитак, П. Сокальчук, І. Галичин, М. Крицький, А. Куцик, Ф. Стельмах, Ф. Стефанів, С. Першин, Н. Никифорчин, та Січовий Клюб під управою П. Задорецького та Н. Воробця, за що всім щира подяка.

Хочеться вірити, що з початком слідуючого місяця, коли прийде день „житнього колоска" всі знова візьмуть участь в праці, а жертводавці не ухиляться від жертв, хоч складають їх майже що тижня на ріжні цили, а Уряд Ліґи з певністю не відкине участи в прискоренню праці, а тим утрем не одну слезу нашим дітям в ріднім краю!

За Виділ Ліґи Горожан:
П. Сокальчук, рек. секр.

Від Обєднання і Рідної Школи складаємо Хвальній Управі Ліґи Горожан і всім її членам і жертводавцям щиру подяку.

Треба прилюдно зазначити, що з поверх 3,000.00 (три тисячі) дол., які вислало Обєднанне до краю для Рідної Школи, майже половину зібрала Ліґа Горожан в Ню Йорку, а другу половину ціла Америка!

Так виглядає праця тих, які працюють дійсно для народу!

А де є такі міста як Шікаґо, Дітройт, Клівленд, Питсбурґ, Бостон, Провіденс? Їм добре зі **„зневірою"**, бо не треба працювати, а виправдати є чим. Може примір нюйорської Ліґи вкаже їм, що зовсім нема причин до зневіри, але є богато причин — **для дійсної праці.**

Пригадатиб хоч **Український Боєвий Фонд!**

Обєднанне Укр. Організацій в Америці.

З ОБЄДНАННЯ.

В справі наших імігрантів на Кубі.

До відома заінтересованих організацій і осіб подаємо слідуючого листа, який одержало Обєднанне:

В місяци червні б. р. перебуваючий на Кубі Василь Никифорчин, без завідомлення нашої іміграції і її згоди, а на власну руку написав до редакції „Свободи" лист повитий сумом і плачом, в котрім просив матеріяльної допомоги для всіх. Великодушні наші браття в Америці почали слати на імя Никифорчина гроші, а він, як єсьмо певні, отримував їх а нас навіть повідомити о цім не думав, аби можна зложити жертводавцям сердечну подяку. Лишень з „Свободи", ч. 185 довідалися ми, що Ню Гейвенський Комітет вислав на імя Никифорчина через Мерчент Нейшенел Бенк $60.35. Дмитро Сідлецький з відома нашого звернувся через „Свободу" до згаданого комітету з просьбою вияснити хто одержав гроші, позаяк Никифорчин отриманне грошей заперечує, між тим з инчих жерел довідуємось, що він отримав гроші і з других місць. Ми звертались до секретної кубанської поліції, щоби справу розслідила, однак одержали відповідь, що для підстави на якій має опиратись розслідування поліції, мусить бути заява того хто гроші вислав. Тому щоби положити кінець зловживанню чужою добротою і обернення грошей в користь наших товаришів, котрі находяться в самих критичних обставинах просимо, аби Обєднанне або Ню-гейвенський Комітет вислав на імя Д. Сідлецького, А. Погорецького, І. Лещишина і М. Олексіва в англійській мові уповажненнє звернутись до місцевої влади з просьбою розслідити справу, рівнож приложити яку будь посвідку на доказ що гроші дійсно вислані і що ті гроші післані для всіх нас імігрантів-Українців, а рівнож управнити їх приняти ці гроші і розділити. По отриманню грошей вишлемо спис тих, хто гроші отримає. Згадане уповажненнє просимо вислати як найскорше на адресу Д. Сідлецького, Куба, Гавана, Інґвізі дор 42/8. Слідує вісім нечитких підписів.

Тут повторимо лиш ту осторогу, яка появлялась вже кількакратно в наших часописях. Коли хочете післати якусь допомогу, звертайтесь за інформаціями до канцелярії Обєднання.

Такими анархістичними виступами поодинокі організації несвідомо розбивають всяку плянову роботу.

Чи і на-дальше будемо дітьми нездібними до організаційного життя?

Обєднанне Укр. Орг. в Америці.

ВЕЛИКЕ ЗНАЧІННЄ ПОШИРЕННЯ ДОБРИХ КНИЖОК

Про берлінське видавництво „Українське Слово".

(Оригінальна стаття написана для „Свободи").

А видавництв українських заграницею треба доконче хочби вже для самої конкуренції з російськими. Скорше чи пізнійше — границі теперішної Совєтської Републики отворяться і ціла повінь російських заграничних видань увалиться також і на нашу Наддніпрянщину. І помимо тої широкої українізації, яка там тепер заводиться з низу, а почасти — бодай формально — згори, що зможуть наші земляки протівставити тій русифікаційній повени книг добрих і інтересних, переважно навіть доконче потрібних, як про се сильському господарству або по техніці

То, що видаєсь тепер на радянській Україні се капля в морі, проти того, що виходить і в самій Росії та на Україні в російській мові та в тійже мові заграницею!

Впрочім не забуваймо і на тих над 7 міліонів Українців, що є тепер під Польщею. Не всьо мож друкувати під польською цензурою, а є річи, що мусять бути видані. Се вже голова управ тих самих видавництв, як їх потім перешварцувати через польську границю. Того рода конечні з національного становища видання мусять бути поширені на наших землях під Польщею хочби і задармо, але видавництво саме мусить бути фінансоване, щоби удержалося. Хтож однак його має фінансувати? Отже власне американська іміграція і то не складками, не удїлами навіть але **закупном для власної користи** книжок українських виданих на еміграції.

Але требаж пізнати ту власну користь, треба в собі плекати то відчуттє потреби висшої культури!

Сама щоденна часопись чоловікови справді культурному вистати не може. А впрочім як наш краян читає таки американську, українську часопись? Передовсім першу її сторону, де є біжучі політичні відомости, потім анонси (або на відворіт а далі глядить, чи нема де перед анонсами якої коротенької анекдоти! Вже довша статтє політична його „мучить (!) і він вдоволяєсь перечитаннєм заголовка. Так мені бодай оповідали наші люди, що вертали з Америки та зачіпили о Відень, а я не маю причини їм не вірити.

Що до читання книжок і брошур то наш дядько чи сват має передовсім величезний жах перед кождою троха „грубшою" книжкою. Йому видається, що він сего не втне, що се щось дуже надто вчене, коли таке грубе. Іншими словами: він не має терпеливости перечитати до кінця книжку, коли се вимагає троха більше часу. Се очивидно глупий пересуд, бо і обширнійша книжка може бути і дуже цікава і легко зрозуміла.

Сей пересуд найлегше поконати через голосне читаннє більших інтересних романів у читальни. Люди так тим заінтересуються, що прийдуть і на другу і на трету неділю, щоби конче довідатись про дальшу долю героїв в повісти. Я се знаю з власної практики так як я яко студент перечитав цілий ряд „грубших" книжок в читальни будилівській коло Снятина на велике вдоволеннє членів-селян. Так я перечитав в голос межи иншим „Захара Беркута" Франка, „Тараса Бульбу" Гоголя, та „Чорну Раду" Куліша. А читаннє відбувалось в старій, неопаленій школі, в тріскучі морози. Але вуйки сиділи витревало і слухали.

В сей спосіб перечитав бл. п. о. Володимир Озаркевич в Сільци коло Езуполя цілого „Богдана Хмельницького" Костомарова — то є чотири велиї томи.

Найже наш брат і за океаном не боїться купити і перечитати книжки навіть дещо „грубшої", тим більш,е що наші видавці пускають в світ майже з реґули самі такі книжки, котрі кождий, навіть і мало образований може легко зрозуміти.

А тепер щоби слова перевести в діло, позволю собі еще дещо сказати про одно таке наше заграничне видавництво, що має уже на поли поширення нашого письменства великі заслуги за собою.

Є се **„Українське Слово"** в Берліні. З початку була се часопись, що виходила ще перед 1 і пів роками у тім місті. Деякі цікавійші праці друковані в тій часописи видано осібними передруками яко „Бібліотеку Українського Слова". З часом „Народне Слово" перестало виходити, але його „Бібліотека" полишилася і виходить аж доси. Цілий ряд прегарних творів, головно з під пера наших клясиків появилось у тій „Бібліотеці". І так маємо там прегарну, вічно молоду **„Енеїду"** Котляревського, велике ілюстроване виданнє **творів Шевченка** (328 сторін у два стовпці) а осібно його **„Гайдамаки"** з прегарними образками. Тут є і славна **„Чорна Рада"** Куліша і величава **„Історія України"** Аркаса з безчисленним множеством ілюстрацій. Дуже великої ваги є тритомова праця професора Дмитра Дорошенка під заголовком **„Славянський світ в його минулому й сучасному"**. Є се справді енцикльопедія славянознавства, з котрої кождий цікавий довідаєсь про важнійші події з життя кождого славянського народа, про його письменство, та взагалі про його мистецтво.

У нас ще до недавна панувала думка, що „що нас обходять якісь Славяне! Коби нам самим добре поводилося!"

Було се становище фатальне і далося воно нам відчути підчас послідних 9 літ дуже діймаючо, тай ще і тепер ми відчуваємо наслідки тої, чисто рутенської політики, що мовляв „а ми собі таки так!"

Ми не знали других (не лиш Славян), але що найгірше — другі не знали нас. І се не їх вина була, але наша, і не їх був се інтерес але наш. Ще й доси — які тяжкі трудности стоять нам нераз на перепоні у відносинах от хочби з Чехами, котрі десятки літ виховувані в москвофільстві не годні ані раз зорієнтуватися в нашім національнім питанню. Певна річ, що вже і у них наступає поволи зміна до ліпшого, але якже трудно се перевести власне тепер, коли ми їх потребуєм. Треба було се ще тоді робити, коли ми їх не потребували, коли і вони ще стояли почасти на становищи утиснених. І я все виступав за сим, щоби ми не лишали ніяких славянських зїздів без наших делеґатів, і чи се зїзд представників преси (ґазетників) чи злет „Соколів" або робітничих „єднот" руханкових, чи який инший; то нас Українців ніколи не повинно бракувати. А то ми бавилися в единоспасаєму (в рутенській голові!) абстиненцію, а за нас їздили наші кацапи та заступали нашу Східну Галичину на славянських зїздах. Чиж і диво, що коли потім і ми нарешті повилізали з наших дучок на світло денне і заманіфестували наше право на національне самоозначеннє — то другі Славяне випулили на нас здивовано очі і признали нас за зрадників Славянства?

Ще й доси в Югославії а зосібна в Сербії слово Українець значить тільки що зрадник Славянства та наймит Німців, хоч ніхто инший, як власне Українці зліквідували величезну армію німецьку на Вел. Україні.

Правда! Книжка професора Д. Дорошенка робить нам прислугу лише в оден бік: вона обзнакомлює **нас** зі славянськими ділами. Але і сим вже багато зроблено, бо се виказує посередно який є близький звязок між інтересами поодиноких славянських народів взагалі, та що нашим обовязком є безумовно познакомити і других Славян з нашим народом та з нашим національним питаннєм взагалі. Дуже поважна праця п. Дорошенка про „Славянський світ" заслугує щоби її ще цілком осібна і докладно обговорити а я позволю собі тут ще висказати надію, що власне шановний професор буде сим, котрий постарався виконати бодай частину праці у другім напрямі, та познакомить ось хочби Чехів з нашою історією. На невелику книжку, безумовно з ілюстраціями (портретами гетьманів і т. і.) знайдеся і між Чехами накладець. А така праця доконечна. І так наш український університет в Празі якось не дуже подвизаєся на поли інформовання Чехів про нас...

(Конець буде).

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ

МАВРА ЙОКАЯ.

(Переклад з мадярського)

ПЕРШИЙ ТОМ.

ТРЕТИЙ ТОМ.

(75)

Dies irae!

Одного похмурого осіннього дня повертався Іван пішки від своєї гамарні до копальні. Дорогою віддався він своїм думкам.

Це дивний світ.

Не мудрі мають хліб і не сильні тріюмф.

Якраз так, як вічасі Соломона Мудрого.

Все йде назад.

Один злий рік іде по другім.

Природа є також мачухою для людей.

Нарід голодає і благає хліба.

А одержавши хліб, він забуває, від кого він дістав його.

Несвідомість є наш найбільший ворог.

Великі панські маєтки гинуть без того, щоб їх власники зробили для нації, для країни добродійство, гідне відзначення. Всі тягарі теперішности і будуччини лежать на нечисленній визискуваній клясі.

Дома не видно ані великих панів ані середніх кляс.

Брудний нарід відбуває вже таємні наради, кого він має вибрати своїм послом до Державної Ради.

А Петро Шафран по повороті з Відня не вдається більш з своїми знайомими в жадні розмови — так зросла його пиха.

Дурні опанували світом.

Ніхто не зважується на сміливий вчинок.

Сумуючі патріоти лише зітхають, співають „Сочат", плачуть в чарку, стискають кулаки в кишені; але ніхто не зважується на сміливий вчинок.

Вся сила загинула. Нема ані одного чоловіка в краю.

А чи є жінки? Так, люде жіночого полу.

Тут є одна, яка кидає себе чоловіку, що очорнив її, лише для того, щоб могти висловити своє величнє призирство до злидаря, який боронив її.

А друга?

Вона улюблениця князя і дуросвітка.

Від шляхетної дами до простої дівки всі вони не мають серця.

А навіть і під землею не краще. Внизу в копальні тягнуться злі ґази. Водного ґазу так багато, що внизу неможна працювати.

Колиб мені лише все впало на голову, коли я є внизу!

Думки, які підходять до чорного краєвиду.

Коли Іван проходив повз останні робітничі будинки при дорозі, що провадила вниз від гамарні, він побачив при останнім з цих будинків робітника, який спотикаючись виходив з дверей. Це були двері шинку.

Робітник повернувся до нього спиною, тому він не міг пізнати його. Було видно, що цей чоловік стараються іти рівно не хитаючись.

Хто це може бути, що так рано виходить пяний з шинку? подумав собі Іван, і хотячи знати, який це робітник, він поспішив за ним, щоб побачити його в обличчя.

Здогнавши він дивуючись пізнав його. Це був Петро Шафран.

Ця обставина звернула на себе увагу Івана. Він згадав, що Шафран клявся ніколи не пити горілки в той день, коли зникла Евіля.

Він знав також, що Шафран від того часу завжде додержував свою обітницю.

Але він згадав собі також, що Шафран тодіж промовив, що він пити-ме ще раз, і получив з цим словом якусь таємничу погрозу.

Най він пе, це його справа.

Але чому він приходить пити горілку на грунт Івана? Має він не досить горілки в шинках своєї кольонії?

Ну, можливо, що ця смакує йому краще.

Іван привитав цього чоловіка.

„Доброго ранку, Петре!"

Петро не відповів на привитання, а дико дивився Івану в обличчя, як скажений пес, що не пізнає більш свого пана. Він стиснув уста і його ніздрі поширились, шапку він насунув аж на брови.

Іван хотів щось довідатися від нього.

„У ваших копальнях ходить також злий ґаз?" запитав він його.

Запитаний не відповів і на це, але відсунув шапку з чола, і відкривши широко очі, нахилився цілком близько до Івана та роззявивши мовчки рот дихнув на питаючого. По цім він не говорячи жадного слова повернувся і пійшов далі вгору по дорозі, провадячій до акційних копалень.

Жах пройняв Івана, коли його обличчя торкнувся горільчаний дух видохнутий на нього.

Він дивився непорушно вслід відходячому, який зробивши кроків двадцять від Івана повернув ще раз голову, щоб показати йому грозяче, як божевіллям скривлене обличчя. При тім він відкрив уста як грозячий пес так, що видно було його білі зуби і червоні ясна.

При виді цього обличчя Іван всунув руку до кишені і коли він торкнувся до свого револьвера, йому промайнула одну хвилю думка, що колиб він застрілив тепер цю людину, він поповнив би угодний Богу чин. Іван був примушений від якогось часу мати при собі револьвер, бо робітники сусіднього підприємства загрожували, що коли вони стрінуть його самого, вони кинуть його до копальні, коли не зможуть позбутися його якось інакше; від цеї юрби перемішаної з грубими, підбуреними чужими елементами можна було всього чекати.

Але він полишив Петра Шафрана іти. Він повернувся і пійшов до своєї копальні, проконтролювати вентілятор.

В копальні пропорція між водневим ґазом і повітрям була 3 : 7. Тому Іван заборонив цього дня підземну роботу, поки небезпечний ґаз буде випомповано.

Він зарядив всім робітникам переносити видобутий на поверхню вугіль, і при копальні лишились лище ті, які мали роботу при вентіляційних печах.

Сам Іван лишився цілий день до пізнього вечора там доглядати за роботою.

Вечером він пустив до дому своїх робітників, бо нічної роботи сього дня не мало бути.

Він сам пійшов також вчасно до своєї хатки.

Була огидна, туманна, похмура погода, яка робила похмурою і людську душу. Людина страждає разом з природою.

Коли небо мелянхолійне також є і людина. А щож коли і земля хора! Камінний вугіль дихає убійчими ґазами і затроює своїм смердючим подихом повітря; хробаки і плісь псують овочі, снітиця руйнує хліб, а пошість пустошить худобу. Навіть людина слабує.

Цілий день відчував Іван безіменний жах, який вже і ранійше проймав інколи його тіло.

Неприємний світ!

Коли він опинився самий в своїм порожнім мешканню, це морозяче почуття охопило його ще сильнійше. Мороз біг йому по всіх членах. Він був неспокійний.

Його думки були неприємні, на що вони не звертались. Коли він думав про свої власні матеріяльні відносини, про справи своєї вітчини, про добрих приятелів, про гарних жінок, він все почував лише відразу і огиду.

І наука, сліпе ходження в темряві, не тішила його.

Робота нудила його, що було найгіршим симптомом хороби.

Коли комусь не смакує їда і питво, коли не можна спати, коли когось не гріє слово гарної жінки, то всеж таки це ще не така хороба, як коли нема жадної охоти до праці. Це вже справжня хороба.

Його тіло не мало потреби у сні, а його души не подобався стан чуйности.

Він ліг, щоб не бути випростаним; він заплющив очи, щоб не тримати їх відкритими.

І перед його закритими очима ожив світ.

Йому впало на думку дещо з минулого.

(Дальше буде).

КАСОВИЙ ЗВІТ У. Н. СОЮЗА

за місяць вересень, 1923 р.

ПРИХІД:

Відділ	Заплатив	Відділ	Заплатив
1.	366.42	141.	13.52
2.	130.34	142.	80.82
3.	57.50	143.	52.76
4.	63.01	144.	46.88
5.	46.39	145.	39.46
6.	19.89	146.	59.03
7.	152.73	147.	150.92
8.	83.87	148.	11.17
9.	87.56	149.	43.00
10.	170.77	150.	8.90
11.	17.53	151.	45.74
12.	106.49	152.	18.82
13.	38.15	153.	10.03
14.	55.52	154.	41.65
15.	42.45	155.	200.15
16.	29.35	156.	29.68
17.	24.12	157.	56.36
18.	110.77	158.	10.67
19.	9.19	159.	41.64
20.	118.93	160.	76.15
21.	23.63	161.	41.24
22.	68.98	162.	43.94
23.	20.74	163.	41.21
24.	114.22	164.	39.04
25.	30.79	165.	103.64
26.	19.67	166.	19.39
27.	37.06	167.	25.85
28.	134.01	168.	102.87
29.	130.79	169.	22.43
30.	41.86	170.	174.56
31.	90.93	171.	41.92
32.	28.86	172.	43.14
33.	39.94	173.	28.84
34.	75.93	174.	38.85
35.	21.66	175.	82.41
36.	29.49	176.	27.37
37.	25.46	177.	60.20
38.	218.08	178.	28.20
39.	64.59	179.	133.70
40.	20.89	180.	14.87
41.	40.20	181.	110.72
42.	101.39	182.	69.61
43.	21.95	183.	76.61
44.	66.96	184.	6.97
45.	120.25	185.	45.91
46.	20.49	186.	69.65
47.	21.79	187.	44.57
48.	60.40	188.	11.98
49.	10.40	189.	10.02
50.	34.34	190.	10.74
51.	58.85	191.	28.40
52.	22.41	192.	35.88
53.	96.84	193.	131.20
54.	11.76	194.	7.76
55.	46.04	195.	33.78
56.	61.88	196.	42.30
57.	74.18	197.	33.18
58.	39.23	198.	42.93
59.	81.63	199.	15.71
60.	12.37	200.	59.90
61.	56.55	201.	23.10
62.	72.94	202.	27.54
63.	259.68	203.	66.98
64.	36.24	204.	9.95
65.	153.65	205.	12.19
66.	91.80	206.	217.73
67.	83.87	207.	37.84
68.	19.76	208.	21.07
69.	92.81	209.	115.10
70.	199.91	210.	37.07
71.	16.65	211.	74.29
72.	36.10	212.	22.96
73.	81.27	213.	248.44
74.	26.55	214.	27.43
75.	54.93	215.	40.80
76.	153.46	216.	26.50
77.	73.56	217.	154.67
78.	132.03	218.	161.15
79.	8.00	219.	48.68
80.	27.63	220.	97.52
81.	109.97	221.	260.29
82.	38.98	222.	10.88
83.	58.15	223.	125.32
84.	9.62	224.	18.49
85.	82.34	225.	29.58
86.	97.92	226.	19.49
87.	87.80	227.	50.90
88.	4.62	228.	37.39
89.	8.53	229.	167.96
90.	99.09	230.	139.12
91.	172.08	231.	39.62
92.	16.65	232.	56.69
93.	17.39	233.	45.18
94.	81.95	234.	117.73
95.	69.55	235.	95.14
96.	159.28	237.	131.26
97.	34.07	238.	22.80
98.	126.00	239.	153.75
99.	140.94	240.	16.82
100.	72.97	241.	18.32
101.	47.16	242.	58.69
102.	208.28	243.	62.25
103.	54.49	244.	27.54
104.	139.60	245.	73.54
105.	77.57	246.	27.01
106.	170.41	247.	191.85
107.	40.71	248.	43.51
108.	46.85	249.	24.40
109.	86.06	250.	13.82
110.	16.55	251.	81.25
111.	25.66	252.	27.90
112.	117.73	253.	21.94
113.	81.65	254.	91.25
114.	50.29	256.	59.69
115.	17.14	256.	13.21
116.	34.93	257.	9.86
117.	79.94	258.	24.74
118.	65.17	259.	110.14
119.	31.95	260.	23.17
120.	92.14	261.	20.69
121.	45.13	262.	19.02
122.	26.28	263.	19.63
123.	40.41	264.	19.25
124.	51.58	265.	19.63
125.	17.89	266.	24.11
126.	57.15	267.	34.06
127.	89.28	269.	24.87
128.	39.78	270.	134.24
129.	16.34	271.	19.70
130.	149.82	272.	9.05
131.	12.09	273.	53.58
132.	119.00	274.	123.94
133.	129.66	275.	21.17
134.	22.15	276.	275.60
135.	131.77	277.	35.71
136.	115.80	278.	40.51
137.	78.70	279.	21.66
138.	21.65	280.	53.55
139.	48.82	281.	21.23
140.	39.51	282.	78.98

Відділ	Заплатив	Відділ	Заплатив
283.	75.72	341.	54.06
284.	20.38	342.	89.00
285.	30.30	344.	25.75
286.	53.27	347.	31.20
288.	121.78	350.	39.78
290.	34.13	351.	30.48
291.	24.38	354.	33.95
292.	142.30	355.	61.26
293.	15.12	357.	37.15
295.	118.56	363.	76.28
296.	121.47	364.	95.58
300.	227.07	365.	88.11
301.	92.69	367.	112.01
308.	90.63	369.	82.01
314.	9.49	370.	128.54
315.	12.36	371.	56.59
316.	159.62	379.	44.22
317.	67.29	380.	25.75
318.	54.90	381.	12.42
320.	38.72	384.	84.89
321.	44.00	385.	120.12
323.	42.00	388.	84.85
324.	47.88	391.	20.20
326.	111.00	392.	13.51
330.	76.60	393.	49.92
332.	49.04	396.	60.19
336.	82.14	400.	31.26
338.	204.87	401.	12.93
339.	49.07	402.	3.67

З місячних вкладок	21.819.18
Процент від моргечів	3.675.00
Процент від бондів	1.725.00
Сплати моргечів	3.500.00
Сирітські части по бл. п.:	
Павло Червінка, в. 163	550.00
Мик. Сівозят, в. 15	500.00
Дм. Войтович, в. 147	500.00
Василь Майкович, в. 39	600.00
Разом	32.869.18

РОЗХІД:

Посмертне по бл. п.:

Василь Бугер, в. 6	1.000.00
Мик. Сівозят, в. 15	1.000.00
Марія. Яким, в. 90	1.000.00
Йосиф Кравс, в. 239	1.000.00
Марія Роговська, в. 16	500.00
Дм. Войтович, в. 147	1.000.00
Катер. Шебесь, в. 300	500.00
Вас. Майкович, в. 39	1.000.00
Др. Волод. Коваль, в. 45	250.00

Запомоги з фонду запомогового:

Стеф. Кузмяк, в. 86	50.00
Мих. Куземчак, в. 113	100.00
Анна Кунцьо, в. 132	50.00
Іван Пупіч, в. 169	50.00
Е. Скородинський, в. 259	50.00

Виплати з фонду сирітського:

Мих. Рудавський, в. 91	90.61
Мартин Ґлух, в. 303	124.00
Анастазія Косцюк, в. 104	118.50
Андрій Варян, в. 39	250.00
Блажей Ґрін, в. 320	100.00

Розходи адміністраційні:

Свобода за орган	3.043.50
Свобода за праці світло і чищенне	396.40
Платня голов. уряду	445.00
Направа даху на домі У. Н. С.	160.00
Видатки канцелярійні	41.83
Інвестиція готівки в моргечах	10.000.00
Разом	22.319.84

ЗІСТАВЛЕННЄ:

Готівка з кінцем міс. серпня остала	145.659.22
Прихід за вересень	32.869.18
Разом	178.528.40
Розхід за вересень	22.319.84
Готівка з кінцем міс. вересня остає	156.208.56

БІЛЯНС:

Стан чинний:

Готівка	156.208.56
Моргечі	280.395.55
Бонди	462.566.48
Реальність	19.500.00
Друкарня	30.000.00
Разом	948.670.59

Стан довжний:

Фонд посмертний	557.876.63
„ резервовий	182.160.85
„ адміністрац.	27.437.91
„ запомоговий	26.578.78
„ народний	59.41
„ конвенційний	16.893.84
„ сирітський	137.663.17
Разом	948.670.59

С. Ядловський, гол. предс.
В. Левчик, гол. касієр
Р. Слободян, г. фін. секр.

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ ЩО

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ У. Н. С.

МОЛОДЕЧИЙ ДЕПАРТАМЕНТ

за місяць вересень, 1923 р.

ПРИХІД:

Відділ	Заплатив	Відділ	Заплатив
1.	16.90	163.	4.75
2.	8.50	165.	5.90
3.	6.35	168.	11.25
4.	3.60	170.	11.25
5.	6.75	171.	25
7.	21.85	172.	2.00
8.	4.95	174.	3.60
9.	7.90	175.	5.65
10.	2.25	176.	2.70
14.	2.05	177.	2.05
15.	6.55	179.	14.20
16.	5.85	181.	15.15
18.	10.10	182.	5.85
20.	4.50	183.	5.00
21.	90	192.	1.80
22.	11.50	193.	8.55
24.	9.70	196.	3.15
25.	2.50	198.	2.00
27.	2.70	200.	11.93
28.	14.40	203.	4.30
29.	6.15	204.	2.50
30.	3.85	206.	23.18
31.	13.05	208.	2.50
34.	2.95	209.	9.50
38.	25.20	210.	5.40
39.	3.83	211.	6.15
40.	2.25	213.	19.18
41.	4.05	214.	5.40
42.	6.55	217.	17.23
43.	1.80	218.	24.30
44.	14.62	219.	1.80
45.	6.52	220.	11.03
47.	1.80	221.	8.55
50.	5.85	223.	13.35
51.	2.03	224.	1.13
52.	90	226.	1.80
53.	10.36	227.	1.15
55.	5.90	228.	5.00
57.	4.75	229.	6.52
58.	3.45	230.	14.65
59.	4.30	232.	4.73
61.	5.40	233.	90
62.	6.75	234.	24.75
63.	26.80	237.	13.50
64.	4.75	239.	7.05
65.	8.55	241.	2.50
66.	3.60	242.	2.70
67.	4.05	243.	16.45
68.	1.35	244.	1.80
70.	16.65	245.	9.00
72.	5.00	246.	6.20
73.	4.95	247.	22.95
74.	90	248.	1.15
75.	7.25	250.	2.47
76.	16.87	251.	9.00
77.	80	252.	1.80
78.	4.75	258.	2.70
80.	45	259.	13.28
81.	4.75	261.	2.50
82.	2.95	262.	2.48
83.	8.35	267.	2.03
85.	9.70	270.	17.10
86.	90	271.	50
87.	10.80	272.	50
90.	11.95	274.	9.45
91.	16.00	275.	3.90
93.	45	276.	35.10
94.	5.86	278.	5.90
96.	14.85	282.	10.60
97.	2.25	283.	5.85
98.	4.00	284.	2.25
99.	20.70	288.	12.82
100.	4.30	289.	7.05
102.	39.35	292.	6.52
103.	1.35	293.	1.35
104.	16.45	295.	1.80
105.	4.05	296.	4.50
106.	4.50	300.	11.50
108.	7.20	301.	9.75
109.	5.65	308.	16.00
110.	75	314.	80
112.	8.10	316.	11.00
113.	6.05	317.	4.75
114.	2.65	320.	3.18
116.	2.70	321.	6.08
120.	6.10	323.	2.95
121.	6.30	324.	5.85
123.	2.93	326.	12.60
124.	11.70	330.	3.60
128.	4.95	332.	4.95
130.	2.95	338.	20.10
131.	1.15	339.	13.05
132.	21.85	341.	2.25
133.	4.05	342.	13.85
135.	2.95	347.	5.75
136.	14.40	350.	2.13
137.	9.25	355.	3.75
142.	5.40	357.	90
143.	1.80	363.	6.53
145.	1.35	364.	6.10
146.	6.15	365.	5.20
147.	20.47	367.	5.40
149.	5.40	369.	12.15
153.	2.25	370.	6.10
155.	31.50	371.	6.75
156.	1.50	379.	2.70
158.	65	380.	2.93
159.	4.05	384.	9.90
160.	12.15	385.	9.50
161.	4.10	388.	6.00
162.	3.15	396.	7.43

З місячних вкладок 1.622.14

РОЗХІД:

Посмертне по бл. п.:

Іван Грущак, в. 108	112.00
Теодор Кардаш, в. 155	16.00

Розходи адміністраційні:

Платня робітника	125.00
Свобода за праці	100.00
Видатки канцелярійні	13.10
Разом	366.10

ЗІСТАВЛЕННЄ:

Готівка з кінцем міс. серпня остала	22.939.92
Прихід за вересень	1.622.14
Разом	24.562.06
Розхід за вересень	366.10
Готівка з кінцем міс. вересня остала	24.195.96

Зіставленне по фондам:

Фонд посмертний	18.787.60
„ адміністрац.	5.408.36
Разом	24.195.96

Зі старої резерви доплачено по бл. п. І. Грущак, в. 108 88.00.

С. Ядловський, гол. пред.;
В. Левчик, гол. касієр;
Р. Слободян, г. фін. секр.

Г. І.

ВІРНИЙ ПРИЯТЕЛЬ

Був гарний, жаркий весняний день 1922 року. Я вертав до мого рідного села. Не бачив його від 1914-го року. Висів із залізничого поїзда на малій стації М. Ішов я довгим гостинцем, повним куряви і сонячної жари Пригадував собі у памяти, що прожив я від 1914. р.

Чотири роки перебув я у Росії, геть на півночі недалеко Казані. Пригадував собі терпіння фізичні і моральні, які там перебув, ріжні небезпеки, з котрих вийшов ніби чудом. Та які терпіння мусіли переходити тут у батьківщині мої рідні! І я терпів богато, що не мав за ввесь час ніякої вістки. В 1914. р. оставив я батьків, 70-літніх старців у їх рідному селі. Тепер туди спрямував я мої кроки. Я йшов, але вже не спішився. Я знав, що не застану вже ні батька ні неньки. Дізнався це від земляків іще на залізниці. Померли ще 1917-го року. Ніяких вісток від сина-одинака — це підкопало до решти їх зруйноване воєнними злиднями здоровля. Померли одно за другим протягом одного місяця.

З такими сумними на душі війшов я сам оден на подвіря батьківської хати. Не застав нікого. Було полудне. Вся природа здавалося, спить, зломана жарою. Люде і звірята спочивали в тіни дерев і будинків. Сонце кидало свою пекучу жару на ганок хати, куди я саме пустився. Та ось голосний гавкіт собаки перебив цю гробову тишину. І я побачив пса, що зірвався з підстілки в шопі. Пустився до мене, начеб не хотів пустити мене до хати. Я пізнав нашого старого "Цигана". Сказав йому, легко докоряючи:

— Що то, мій добрий "Цигане" не пізнаєш свого пана?

Але він уже ласився, вертів хвостом, лизав мої руки. А опісля піднісся на задніх ногах, передні опер мені на рамена й споглянув на мене своїми великими очима. Ах, ці очі! Не забуду ніколи їх погляду. Здавалося мені, що читаю в них слова:

— Не гнівайся, що я не пізнав тебе відразу у моїй півдрімці. Одначе я не забув тебе, вижидав тебе все, сторожив намітної хати. Ці, що ти їх любив, котрі виховали тебе і котрі поносили тяжкі жертви, щоби дати тобі образування, щоби ти міг здобути колись почесне становище, вже — на жаль — не жиють, не можуть привітати тебе. Всіми думками вони все були біля тебе. Останнє слово, що вийшло з їх уст, заки замкнулися на віки, то було твоє имення. Щодня виглядали листаря. Але надаремно. Не мали найменшої вістки про тебе. Думали, що вже не жиєш і відійшли на той світ, щоби там стрінутися з тобою. Твій вірний пес щасливіщий від них, бо знову бачить тебе!

Я обняв голову мого старого вірного "Цигана" й цілював його. Не кинув мене вже ані на крок. Війшов за мною до середини хати.

На старий обстановці лежала груба верства пилу. Ніщо не перервало глухої тишини, хиба домашній сверщак під зачіпком. Війшов я до другої кімнати. Все-все пригадувало мені спомини з моїх дитячих літ, з літ молодости. Здалося мені, що віднаходжу всюди частинку моеї душі, мойого власного "я". Ах! як щасливим почувався би я, колиб мої найдорозші були також тут!

Ці дві ночі, що я перебув під батьківською стріхою, "Циган" спав на соломі, біля дверей моеї кімнати. В день відїзду коли побачив мене з валізкою в руці, пійшов за мною.

Я не мав серця відігнати його. Та годі було й мені брати зі собою, до моеї маленької кімнати у місті. Я попросив сусідів, котрі зрештою піклувалися про "Цигана" від часу смерти моїх батьків, щоби й дальше давали йому їсти, щоби вважали, хай ніщо йому не забракне.

Коли я прийшов на кінець села, сказав я "Циганови", глядячи його:

— Тепер, мій бідний приятелю, мусимо розлучитися. Вертай назад до дому і знову сторожи його.

Але бідна собака лизала мені руки і не ворушилася з місця. Тоді я сказав гостро, приказуюче:

— До дому!

Пійшов, не оглядався. А я пустився дальше зі сльозами в очах. Я наче почував, що розлучаюся зі щирим, справжнім приятелем.

Ще й тиждень не минув, як я одержав листа від сусіда, що мав піклуватися моїм "Циганом". Писав мені, що пес мій з цієї хвилини, як розлучився зі мною, перестав їсти, і незабаром згинув.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ